

ЗАСНОВНИЦЬКИЙ ДОГОВІР КОМАНДИТНОГО ТОВАРИСТВА

Підприємницькі товариства як суб'єкти корпоративних відносин і як юридичні особи приватного права створюються в порядку, визначеному законом. Цей порядок встановлений, зокрема, у ст. ст. 87–89 Цивільного кодексу України, ст. ст. 56–58 Господарського кодексу України, Законі України від 15 травня 2003 р. «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців», інших нормативно-правових актах [1–3].

Центральною ланкою організаційної стадії створення командитного товариства є розробка проекту, узгодження та підписання засновницького договору — консенсуального цивільно-правового договору, який призначений врегулювати відносини між засновниками та іншими особами в процесі створення та діяльності господарського товариства.

Функції та зміст засновницького договору залежать від організаційно-правової форми тих утворень, що формуються засновниками і діють як суб'єкти господарювання [5, 59].

Стаття 4 Закону «Про господарські товариства» визначає, що повне та командитне товариство діють на підставі установчого договору [4]. ЦК змінив назву установчого документа цих товариств і дав йому назву — засновницький.

Як зазначено у ч. 2 ст. 88 ЦК, у засновницькому договорі товариства визначаються зобов'язання учасників створити товариство, порядок їх спільної діяльності щодо його створення, умови передання товариству майна учасників, якщо додаткові вимоги щодо змісту засновницького договору не встановлені цим Кодексом або іншим законом.

Згідно зі ст. 134 ЦК командитне товариство створюється і діє на підставі засновницького договору [1]. Засновницький договір підписується тільки всіма повними учасниками. Як будуть виражати свою волю щодо вступу у командитне товариство вкладники? Думається, що воля вкладника повинна визначатися шляхом укладення договору між ним та засновниками командитного товариства.

Так, засновницький договір командитного товариства, крім відомостей, передбачених ст. 88 ЦК, має містити відомості про розмір та склад складеного капіталу товариства; розмір та порядок зміни часток кожного з повних учасників у складеному капіталі; сукупний розмір вкладів вкладників. Якщо внаслідок виходу, виключення чи вибуття у командитному товаристві залишився один повний учасник, засновницький договір переоформлюється в одноособову заяву, підписану повним учасником.

Але, на нашу думку, не можна говорити про «переоформлення договору», тому що законодавець має на увазі написання заяви одним засновником, тому що залишившись один, повний учасник не може заключати засновницький договір сам з собою. В цьому випадку сам по собі договір не може трансформуватися в заяву, тому мова має йти про припинення договору і оформлення заяви.

В разі якщо командитне товариство створюється одним повним учасником, то установчим документом є одноособова заява (меморандум), яка містить усі відомості, встановлені для командитного товариства (ст. 134 ЦК) [1]. В даному випадку одноособова заява отримує статус засновницького документа, тому має містити всі відомості, які закріплені ЦК для засновницького договору командитного товариства.

Особливо слід підкреслити ту обставину, що в статті Цивільного кодексу України не вказане, яким чином вкладники впливають на створення командитного товариства, а також яким чином мають бути закріплені в засновницькому договорі їх внески в створене товариство. Це питання є принциповим у зв'язку з тим, що без закріпленої волі вкладників відносно створення командитного товариства, а також у разі відсутності їх внесків само товариство не може бути створене. Відсутність документів, підтверджуючих цю обставину, призведе до неможливості державної реєстрації командитного товариства.

Крім того, унаслідок укладення засновницького договору між повними учасниками виникають права і у вкладників (наприклад, на отримання частини прибутку) і обов'язки (наприклад, внесення своєї частини до фонду створеного командитного товариства). Таким чином, згода вкладників при створенні командитного товариства, на наш погляд, є дуже важливою.

Підтвердженням волевиявлення вкладників щодо вступу до командитного товариства може бути, наприклад, письмова заява, в якій мають бути вказані бажання вступити в товариство і визначений внесок до засновницького фонду товариства.

У дореволюційній Росії, а також в багатьох сучасних державах діяв принцип автономності особи вкладників, який і є головним стимулом для їх вступу до товариства [6, 34]. Виникає командитне товариство в тих випадках, коли повні учасники не в змозі власними зусиллями сформувати необхідний для діяльності товариства капітал. Для акумуляції такого капіталу до складу товариства допускаються вкладники, проте без права управління товариством.

Так, п. 2 ст. 60, ст. 76 Російського Торгового Статуту 1903 р. закріплював можливість вкладників при бажанні залишатися невідомими для третіх осіб. Для реєстрації товариства на вірі (сьогодні командитного товариства) в міську або купецьку управу подавався не сам засновницький договір, а виписка з нього, в якій указувалися імена і місце проживання тільки тих вкладників, які цього побажають. Таким чином, особа вкладника була відома тільки колу товариства, але не третім особам, включаючи органи публічної влади.

За кордоном принцип анонімності утілюється і в існуванні акціонерної команди (командитне товариство з акціями), яка відома законодавству багатьох країн (ФРН, Франція, Італія, Іспанія і ін.). У даному різновиді командитного товариства сума капіталу, яка підлягає внесенню вкладниками, розбивається на акції, що розповсюджуються потім серед вкладників.

Проте вже ЦК УРСР 1922 р. встановлював, що «в заяві про реєстрацію товариства на вірі повинен міститися перелік вкладників з вказівкою розміру внесків кожного з них». І сьогодні український законодавець не забезпечує

анонімності особи вкладників в командитному товаристві. На наш погляд, це не зовсім вірно, оскільки за наявності анонімності вкладників їх число і вплив капіталу збільшилися б, і таким чином зацікавленість в участі в командитному товаристві зростає. А це привело б, на нашу думку, і до зростання числа командитних товариств в цілому.

Сьогодні, з одного боку, законодавець у ст. 76 Закону України «Про господарські товариства» говорить про те, що «в установчому договорі стосовно вкладників вказуються тільки сукупний розмір їх часток у майні товариства, а також розмір, склад і порядок внесення ними вкладів». З другого боку, згідно з ст. 4 цього Закону установчий договір повинен містити відомості про склад засновників та учасників. Тому, на нашу думку, необхідно у Законі України «Про господарські товариства» в ст. 76, у ч. 2, закріпити норму стосовно анонімності вкладників і викласти її у такій редакції: «в установчому договорі стосовно вкладників вказуються тільки сукупний розмір їх часток у майні товариства, а також розмір, склад і порядок внесення ними вкладів без оголошення особистих даних вкладників».

У цієї ж статті Цивільного кодексу встановлюється можливість переоформлення засновницького договору в одноособову заяву (меморандум). Закріплення даного положення, на нашу думку, перш за все, захищає права вкладників від одноособового волевиявлення кого-небудь з повних учасників.

Необхідно звернути увагу на ту обставину, що засновницький договір командитного товариства підписується тільки повними учасниками, вкладники в засновницькому договорі участі не беруть. Ця обставина є важливою у зв'язку з тим, що зобов'язальні правовідносини вкладників виникають тільки з самим товариством, а не з його повними учасниками. Крім того, вихід з товариства вкладника не вимагає внесення змін до засновницького договору, який, у свою чергу, не вимагає додаткової державної реєстрації цих змін.

Матеріально відповідальними особами в командитному товаристві є його учасники, або один з них. Тому, сьогодні, прийняття внесків в командитне товариство фіксується в письмовій формі: в документації командитного товариства та видачею відповідного правоустановчого документу (свідоцтва) вкладнику. Таким чином, з однієї сторони є письмове свідоцтво легальності матеріальних коштів у командитного товариства, як юридичної особи, і з другої — забезпечуються інтереси повних учасників та вкладників.

За своєю характеристикою засновницький договір є багатостороннім, консенсуальним, взаємним та оплатним, і включає організаційні, майнові та фідучіарні відносини. Він спрямований як на заснування юридичної особи, так і врегулювання внутрішніх та зовнішніх відносин після її створення. При цьому в договорі про заснування командитного товариства необхідно виділити таке: з однієї сторони виступають всі учасники, які несуть повну відповідальність і є солідарними боржниками, а з другої сторони — кожен вкладник окремо. Правовідносини й зобов'язання, які виникають між учасниками з повною відповідальністю, не є характерними для вкладників.

Специфіка засновницького договору командитного товариства за законо-

давством України полягає в тому, що він не лише регулює взаємовідносини засновників за спільною їх діяльністю щодо створення юридичної особи та наділення її майном, але має суттєві відмінності, оскільки виникає необхідність відобразити правове становище вкладників, і також визначає правовий статус цих товариств як учасників корпоративних відносин.

У багатьох країнах світу практикуються гнучкі форми врегулювання відносин між всіма учасниками командитного товариства. В засновницькому договорі визначається лише сукупний розмір долі вкладників, а відомості про них не вказуються. Відповідно й договір підписується лише учасниками з повною відповідальністю, а відносини із вкладниками врегульовуються спеціальним договором про участь у командитному товаристві, який підписується і учасниками з повною відповідальністю, і вкладниками. Також питання оподаткування прибутку об'єднань осіб (ПТ, КТ, партнерства) вирішується шляхом загального звільнення від сплати корпоративних податків. Ці податки сплачуються ні з самої юридичної особи, а з персонального доходу кожного учасника. Це дозволяє усунути подвійного оподаткування [7, 389].

Думається, що запозичення таких схем врегулювання відносин у командитних товариствах України не суперечить чинному законодавству і вони можуть бути застосовані. Крім того, вітчизняне законодавство не містить подібних податкових пільг, що призводить до низької поширеності командитних товариств, необмежена відповідальність учасників товариств не компенсується ніякими податковими перевагами, як це відбувається за кордоном.

Інша справа, як вкладники будуть виконувати свої податкові зобов'язання, коли відомості про них будуть тільки у товариства, а не у третіх осіб? Тут можна пропонувати варіант, коли сама юридична особа, а тобто командитне товариство відповідає за податковий режим.

Таким чином, в засновницькому договорі про створення командитного товариства відображається той момент, що різний характер спільних дій всіх його сторін в кінцевому результаті спрямований на досягнення однієї і тієї ж мети. Якщо учасники з повною відповідальністю зобов'язані брати участь у діяльності командитного товариства, то вкладники обмежуються лише виконанням своїх зобов'язань, про які можна говорити, що вони є інвестиційними. Учасники з повною відповідальністю мають право на отримання прибутку від вкладених інвестицій, а також на здійснення корпоративного управління утвореної структури, за рахунок чого досягають балансу інтересів вкладників у рамках чинного законодавства [8, 11].

Сьогодні в науковій літературі критикується можливість діяльності юридичної особи тільки на підставі засновницького договору. Так, І. М. Кучеренко пропонує, що кроком до зближення правової конструкції повного та командитного товариств до інших юридичних осіб буде відмова від засновницького договору [9, 80].

З цією думкою неможна погодитись, тому що повні та командитні товариства є специфічними суб'єктами господарювання в силу необмеженої відповідальності повних товаришів, а також наявності особливих учасників у КТ —

вкладників, і цей факт, що діяльність цих товариств регулюється не статутом, як діяльність АТ, ТОВ, ТДВ, а засновницьким договором, свідчить про особливості та специфіку створення, діяльності та припинення повних та командитних товариств. При складенні засновницького договору ПТ та КТ необхідна ще одна важна деталь — це наявність у засновників дуже тісних стосунків, які полягають у повній довірі один до одного.

Література

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // Офіційний вісник України. — 2003. — № 11. — Ст. 461.
2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 18–22. — Ст. 144.
3. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців : Закон України від 15 трав. 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 31–32. — Ст. 263.
4. Про господарські товариства : Закон України // Відомості Верховної Ради України. — 1991. — № 49. — Ст. 682.
5. Здійснення та захист корпоративних прав в Україні (цивільно-правові аспекти) : монографія / за заг. ред. В. В. Луця. — Тернопіль : Підручники і посібники, 2007. — 320 с.
6. Кибенко Е. Р. Корпоративное право / Е. Р. Кибенко. — Х., 1999. — 154 с.
7. Кибенко Е. Р. Научно-практический комментарий Закона Украины «О хозяйственных обществах» / Е. Р. Кибенко. — Х. : Эспада, 2000. — 480 с.
8. Управление акционерным обществом (Корпоративное управление в Украине) : пособие / Британский фонд Поу-Хау, МФК. — 1999. — 87 с.
9. Кучеренко І. М. Організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права : монографія / І. М. Кучеренко ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. — К., 2004. — 328 с.

Анотація

Симонян Ю. Ю. Засновницький договір командитного товариства. — Стаття.

У статті розглядаються питання стосовно сутності, правової природи та специфіки засновницького договору командитного товариства. Засновницький договір — це цивільно-правовий договір, який призначений врегулювати відносини між засновниками та іншими особами в процесі створення та діяльності господарського товариства. У статті також пропонується принцип анонімності вкладників для командитного товариства: можливість вкладників при бажанні залишатися невідомими для третіх осіб.

Ключові слова: командитне товариство, засновницький договір, засновники, вкладники, принцип анонімності особи.

Summary

Symonjan Y. Y. Statute Agreement of Comandate Community. — Article.

In this article questions are examined in relation to essence, legal nature and specific of constituent agreement of commande society. A constituent agreement is a civil legal agreement which is called to settle relations between founders and other persons in the process of creation and activity of economic society. In the article it is also suggested to enter in the current corporate legislation of Ukraine principle of anonymity of depositors for commande society: possibility of depositors at a desire to remain unknown for the third persons.

Keywords: commande society, constituent agreement, founders, depositors, principle of anonymity.